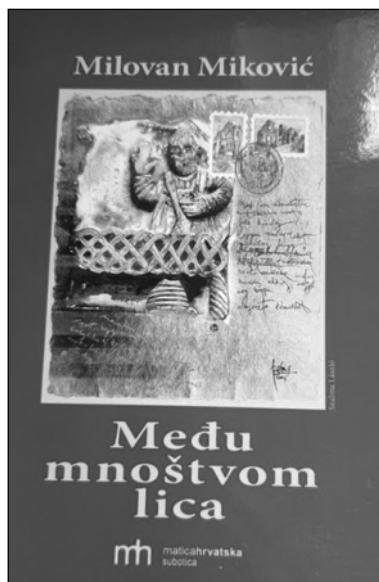

poretku osuđen na osnovu fabriciranih dokaza na izdržavanje deset godina zatvora. U obrazloženju njegove presude piše da se za vrijeme rata povezoao s njemačkim obavještajnim službama a poslije rata organizirao ustanak protiv vlasti. Iako Petronijević kao povjesničar zna koliko su komunistički sudovi bili „objektivni“ poslije rata, naročito u Srbiji gdje su izricali smrtne presude ne samo svojim poraženim rojalističkim takmacima, nego i neistomišljenicima iz redova građanske inteligencije (samo zato što su se prihvatili uloge „vražjeg odvjetnika“, odnosno obrane političkih osuđenika), on im ipak u slučaju protiv Kujundžića potpuno neobjektivno i tendenciozno poklanja punu vjeru. Međutim, potpuno je jasno zašto: U suprotnom, ne bi imao materijal za svoj spis, koji prije pripada žanru špijunske pripovijesti, nego povijesti.

Ova veoma neoriginalna knjiga puna znanstvene fantastike i teorija zavjere teško nalazi put do naše čitateljske publike prije svega zbog svoje anakrone prirode. Ovaj prikaz joj jamačno neće dati priželjkivanu reklamu, jer loša knjiga ostaje nezapažena i nikakva kritika joj ne može dati publicitet. Da je objavljena prije 30 godina, u vrijeme kada su bili čitani *Pacovski kanali* Johna Loftusa i Marka Aronsa, možda bi privukla pažnju javnosti. Međutim, u lakog života bez teških misli, ona se teško probija. Ovdje je mogla zaintrigirati samo ljubitelje teorija zavjera i znanstvene fantastike.

Vladimir Nimčević

Milovan Miković, *Među mnoštvom lica* : o pjesništvu vojvođanskih Hrvata u XX. stoljeću, Matica hrvatska, Subotica 2019, 628. str.

Možda bi prikaz knjige Milovana Mikovića, o pjesništvu vojvođanskih Hrvata u XX. stoljeću, mogao početi autorovim kratkim završetkom naslovljenim „Preostatak“ (str. 617) u kojem pojašnjava kako je „bilo teže no što se činilo da bi moglo biti, uspostavljajući koliko-toliko pregledan pa i usustavljen izbor hrvatskih pjesničkih glasova tijekom izrade ove ne baš ni antologije, a ne ni samo repetitorija stihova“. Tijekom izrade knjige računao je s razlikama „u stanovitoj mjeri povezujući generacijsku (ne)pripadnost i prostornu razvedenost, poetičku raznovrsnost i nesvodive pjesničke strategije“ zastupljenih pjesnika.

Među mnoštvom lica : o pjesništvu vojvođanskih Hrvata u XX. stoljeću znakovit je naslov plodnog književnog stvaratelja Milovana Mikovića koji je upravo ovom knjigom potvrdio svoju kontinuiranu i dugogodišnju prisutnost na književnoj sceni Hrvata u Srbiji, ali i u Hrvatskoj; podsjetimo da je nakladnik Matica hrvatska, ogranak u Subotici, čime bi se mogla podrazumijevati vidljivost u matičnoj domovini (a to nije lako provjerljiva kategorija budući da ne postoji usustavljena korespondencija među stvarateljima pa tako ni među djelima).

Knjiga je opsežna, ima 628 stranica, sadržajno bogata, a počinje „Pristupnim mislima“ koje u naslovu postavljaju pitanje: „Odakle započeti? Gdje i kada stati?“ (str. 5), a kojima možemo dodati i pitanje razloga izrade još jedne „antologije“ pjesništva vojvođanskih Hrvata. Autor odgovara: „Brojni su razlozi radi kojih smo danas suočeni s izazovom ponovnog čitanja cjelokupnog pjesničkog naslijeđa hrvatskih pjesnika u Bačkoj i Srijemu. U potrazi za osnovnim osobinama njihovog pjesničkog jezika želimo tražiti one naznake koje su, može biti, ostale nedovoljno prepoznate, a koje bi nam mogle pomoći u odmjerjenijem vlastitom određivanju prema vremenu u kojem jesmo i prema budućnosti“. U uvodnom dijelu Miković nas upoznaje s predšasnicima hrvatskog pjesništva u Vojvodini, od Janusa Pannoniusa, preko Emerika Pavića i Grgura Peštalića do Ante Evetovića Miroljuba. Potom se referira na antologijske izbore ili preglede pjesništva koje su priredili Geza Kikić, Ante Sekulić i Matija Evetović (i autora u Hrvatskoj, primjerice Vlatko Pavletić). U uvodnoj riječi autor pokazuje svoje poznavanje ove tematike kao i povije-

sti lokalne, mikro književnosti, pokušavajući ju situirati u vrijeme i prostor u kojem su hrvatski pjesnici stvarali te zapisujući autore koji su proučavali književnost Hrvata u Vojvodini. Slijedi niz pjesničkih lica, (možda) i pedesetak, više ili manje prepoznatljivih u pjesništvu Hrvata u Vojvodini (Bačkoj i Srijemu), o čemu više u zaključku ovog prikaza.

Miković je za recenzentice uzeo dvije mlade profesorice književnosti, Klaru Dulić-Ševčić i Nevenu Mlinko. Obje potvrđuju autorov studiosni pristup, iskustvo i sistematičnost u praćenju i bilježenju književnog stvaralaštva, ovoga puta onog pjesničkog. Ocjenjujući ovo djelo kao korak dalje od ostalih, Klara Dulić-Ševčić piše kako on priznaje zasluge svojih prethodnika te „uzima njihove uvide kao dragocjene dokaze kontinuiteta i kvalitete pisane riječi vojvođanskih Hrvata“. Ona navodi kako ovaj izbor daje čitatelju uvid u društveno-politička kretanja i promjene u XX. stoljeću, a s njim i poezija: „O pjesničkim imenima, o mnoštvu lica ovdje predstavljenih može se kazati da su pokušali i uspjeli hrvatskim standardnim jezikom, a često i bunjevačkom ikavicom iskazati istinu o sebi i o svijetu, čime su svakako zaslužili dobiti ozbiljnu studiju nastalu kao rezultat cjeloživotnoga proučavanja i svoje mjesto u hrvatskoj književnosti XX. stoljeća.“

Recenzentica Nevena Mlinko u ovom djelu vidi krunu Mikovićeva esejističkog i studijskog rada te piše kako su u odnosu na ranije slične izbore, ovdje dopisana i osvijetljena nova imena, „što prati i svježina revalorizacijskog viđenja s kraja starog tj. početka novog, XXI. stoljeća“. Ona ovaj pristup ovako vidi: „Neizostavno drugačije s vremen-

skim počinkom, umjetnički i kritizerski su trezvenije sagledani i okarakterizirani poetski dohvatiti čime se nudi novo i suptilnije razumijevanje te odaje počast razuđenom poetskom bitisanju i dosezi-ma hrvatskih pjesnika u Vojvodini“, te dodaje kako Miković pjesničkim ostva-renjima ne prilazi šturo niti isključivo faktografski poput kroničara.

Kao čitatelj „ove ne baš ni anto-logije (zbirke izabranih ostvarenja, op. a.), a ne ni samo repetitorija stihova“ (sažetog pregleda, op. a.), nužno je na koncu navesti i posljednju rečenicu re-cenzentice Mlinko kako knjiga: „uz do-bar uređivački zahvat može predstavljati novo kapitalno djelo za proučavaoce i ljubitelje pisane riječi u Vojvodini, prve takve vrste“. Urednik ove publikacije, s velikim pretenzijama, je sam autor te se nepobitno dokazuje kako u izradi knji-ge, kao kompleksnog kulturnog proiz- voda, mora sudjelovati više osoba koje će raditi na konačnom oblikovanju nje-zina sadržaja. Ne možemo u ovoj knjizi prepoznati niti jedan takav postupak, od najosnovnijih koje podrazumijevaju predgovor s jasnim smjernicama o sa-držaju knjige i mjestu objave tekstova složenih u cjelinu za potrebe upravo ove monografije, pa do grafičkog oblikova-nja koje čitatelju ne omogućava uvid u sadržaj budući da su svi naslovi u sadr-žaju, a tako i knjizi pisani velikim slo-vima (koje prenaplašavaju ali i odvlače pažnju oku čitatelja). Možemo se složiti da je tipografija slobodni izbor urednika odnosno računalne obrade teksta, stoga je potrebno ukazati na nedostatak ele-menata za lakše snalaženje unutar sadr-žaja. Na prvi pogled nemoguće je znati koja je pjesnička lica autor uvrstio u popis, antologiju ili repetitorij, za takvo

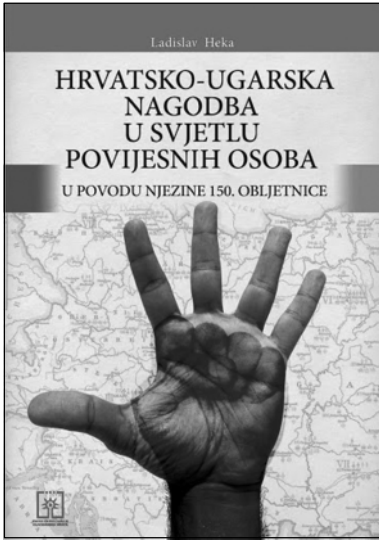
što nužno je pročitati svako poglavlje budući da veći broj naslova ne nosi i ime o kojem je riječ u tekstu. Ovaj se nedostatak lako mogao riješiti registrom imena na kraju knjige.

Čini se kako ova knjiga, usprkos autorovoj nakani višestruko opetovanoj u knjizi, ne govori o pjesnicima Bačke i Srijema, ona je, naime, većinski posve-ćena pjesnicima Bačke a napose subotič- kom pjesničkom krugu. Povijesno gle-dano, popis pjesnika uključuje i pučke pjesnike poput Šime Ivića, ali ne uklju-ćuje, ili je to učinjeno preskromno, neke od srijemskih pjesnika poput Ilije Okru-gića Srijemca (spomenut, nedostatno opisan), Mare Švel-Gamiršek, braće Mi-roslava Mađera i Slavka Mađera, Ljubice Kolarić-Dumić, Ilije Žarkovića, Marka Kljajića (čija je pjesnička uloga značajni-ja od mjesta rođenja), Ivana Bonusa, sa zavidnim pjesničkim opusima, i drugih. Iako se autor vodio estetskim kriteriji-ma (usp. str. 9), u novo čitanje, čini se opravdano, bilo je za očekivati uključiv-anje novih pjesničkih imena ili, još važ-nije, jasnije odrediti kriterije. Neujed-načenost biografskih, a potom i analize pjesničkih djela još je jedan od urednič-kih elemenata kojima se urednik, odno-sno autor nije dovoljno posvetio.

Velika je šteta dugogodišnji rad jednog od najplodnijih književnika, kako pjesnika, romanopisaca tako i ese-jista, ostaviti u urednički nedovršenom obliku, koji će od čitatelja knjige *Među mnoštvom lica : o pjesništvu vojvodanskih Hrvata u XX. stoljeću* tražiti ozbiljno temeljno poznavanje opisanog fenomena – mnoštva pjesničkih lica Bačke i Srijema kako bi mogao imati pravi uvid u temu kojom se daju odgovori „o razvojnom putu Biš pjesničkog glasa i književnog

pisma u prepoznavanju i nužno slojevitom učvršćivanju vlastita identiteta“ (str. 7). Za nadati nam se novim esejističkim glasovima koji će nastaviti ovo djelo.

Katarina Čeliković

Ladislav Heka, *Hrvatsko-ugarska nagodba u svjetlu povijesnih osoba : u povodu njezine 150. Obljetnice*, Zavod za kulturu vojvodanskih Hrvata, Subotica, 2019., 295 str.

Ladislav Heka je poznati mađarski sveučilišni profesor. Podrijetlom je iz hrvatskog dijela Baranje, koji je povijesno pripadao Mađarskoj kroz više stoljeća. Devedesetih su ga teške ratne okolnosti i studij odveli u Mađarsku. Ondje je započeo novi život kakav dolikuje jednom intelektualcu mondenskih razmjera. Ipak nije zaboravio svoju rodnu grud. Uspomenu na nju je upriličio na dostojanstven način. Doktorirao je 2004. u Segedinu na temu *Hrvatsko-ugarski javnopravni odnosi s posebnim osvrtom na hrvatski Zak. članak 1868:I. i ugarski Zak. članak*

1868:XXX. (A horvát-magyar közjogi viszony, különös tekintettel a horvátországi 1868:I. törvénycikkre és a magyarországi 1868:XXX. törvénycikkre). Svoju nadovezanost na hrvatski prostor je ponovno pokazao prigodom 150. obljetnice Hrvatsko-ugarske nagodbe (1868.), kada je u izdanju Zavoda za kulturu vojvodanskih Hrvata u Subotici izašla njegova knjiga pod gore navedenim natpisom.

Malo je reći da je Ladislav Heka najpoznatiji baviti se tematikom hrvatsko-mađarskih odnosa. Povijest poznaje tek nekolicinu osoba koje su pokazale slično interesiranje: Edo Margalić, László Hadrovics, Dinko Šokčević itd. Heka je godinama neumorno prikupljao i analizirao izvore o hrvatsko-ugarskoj nagodbi i osobama koje su obilježile postnagodbenu epohu. I kada je došao trenutak za obilježavanje Hrvatsko-ugarske nagodbe 1868., koja je više nego ijedan povijesni događaj ili ličnost obilježila odnose Mađara i Hrvata, Hekino znanje je bilo ne samo opsežno, nego i zavidno strukturirano. Laički govoreći, ono se „slegnulo“, odnosno postalo je zrelo za popularizaciju. Pred nama je knjiga koja je plod tog složenog i dugotrajnog ljudskog procesa.

Knjiga je podijeljena na dva dijela: „Nastanak Hrvatsko-ugarske nagodbe“ (str. 11-86) i „Najznačajnije osobe Hrvatsko-ugarske povijesti“ (str. 87-284). Sadrži „Proslov“ (str. 9) i „Pogovor“ (str. 285), u kojem autor ne samo da sažima rezultate svojih opsežnih istraživanja u nekoliko jezgrovitih i snažnih rečenica vrijednih divljenja, nego na dostojanstveno-skroman način objašnjava motive svog pisanja. Oba dijela knjige imaju posebna poglavlja, koja ukratko prikazuju sadržaj predstojećih poglavlja.